

SZÍNHÁZ

DRÁMAMELLÉKLET

1982

MÁJUS

ALT TAMÁS

Egy családregény közepe

B. Turán Róbert darabjának hősi, Benczur Áron és Ordentlich Dezső 1950-ben élnek Magyarországon; valahol „Pessimizmus és Optimizmus állomások közt” utaznak.

Az persze túlzás, hogy utaznak. Ordentlich Dezső — aki a 6.20-sal érkezett — utazik. A 44-es villamoson. Végállomástól végállomásig. (Tessék figyelni, a „viszonylat” száma nem véletlen.) Ordentlich Dezső a 44-es villamoson lakik. Miután kirúgták az állásából, az Engels téri MÁVAUT-információból. Korábban meg a Gáz-álarcgyárból ... „Sok volt az a négy nap, a korai fel-kelések.” Ordentlich Dezsőnek nincs nyugalma, legfőképpen utközben. Családját, kislányát 1944-ben gyilkolták meg, Auschwitzban. (Ez az a 44, amely üldözi.) Talán ha föl tudná magát adni postán Jeruzsálembe. De a postahivatalnoknő azt válaszolja, hogy a Magyar Posta nem szállít élő embert. Ordentlich Dezső mintegy mellékesen jegyzi meg: „Pedig 44-ben szállított ...”

Ordentlich a Vig presszóban találkozik barátjával, Benczur Áronnal, aki a brjanszki erdőben volt partizán, és egyike a demokratikus rendőrség megalakítóinak. Ne-ki van lakása is, családja is. Az előbbi a Bajza utcában. Tíz éve látták egymást utoljára, „a Somér táborban, Félixfürdőn”. Hajnali negyed négy van. (Itt is kísért a negyvennégy.) Benczur csak háromnegyed négy-kor mer hazamenni, mert — mint mondja — „ilyenkor szoktunk ki járni a lakásokra, letartóztatni”. De azért meghívja Ordentlich Dezsőt, lakjon náluk, bár mint kiderül, saját helyzete sem mondható biztonságosnak.

„Engem a lelkem köt le, te meg politizálsz” — mondja a darab egy pontján Ordentlich Dezső. De később az is elhangzik, hogy az életük találkozik valahol. Mint ahogy Benczur Áron felesége, Sára megjegyzi, minimális a különbség közöttük. Dezső a hosszúnapi bőjt-kor titokban eszik, Áron pedig hosszúnappor titokban bőjtöl.

Amikor az olvasó eljut idáig, be kell látnia, hogy B. Turán Róbert nem könnyítette meg a saját dolgát, ami-kor a „zsidó sors” problematikáját éppen az ötvenes években tárgyalja. Jellemző a darabnak az a pillanata, amikor Ordentlich arról beszél, hogy 1944 után igazából nincs is kedve asszimilálódni, mire Benczur azzal vág

vissza, hogy „mi itt azért közben a vas és acél országa lettünk”. A szerző alapállására mindvégig, jellemző ez a kettősség, pontosabban ennek a kétféle történetiségnek a finom egybeszűrése. A héber és jiddis szavak, a városi zsidó folklór jellegzetes megnyilvánulásai közé be-ékelődik a kor mozgalmi zsargonja, a „gyűjtsd a vasat és a fémét ...”, a „hazánk nem rés ...” és „az imperializmus szekerét tolja”, A jelenetek közé korabeli munkaverseny- vagy felvonulási transzparensek segítségével szerveződik pantomim, a rádió és a bárdizóz viszont — kissé váratlanul — az ötvenes évek végének, sőt a hatvanas évek elejének slágereit énekli: „Ahogy lesz, úgy lesz ...”, „Bolyongok a város peremén ...”, „Enmellettem elaludni nem lehet ...”

Nemcsak ez az utóbbi szándékos anakronizmus, hanem a játéknak a valóságtól kissé elemelt költőisége is jelzi, hogy a szerző a realizmusból átlebeg a szürreálisba, a valóságfelettibe. (Ezt már a *Melina* című drámájában is megfigyelhettük, amely az első Fialatok *rivaldájában* jelent meg. Hasonló vonásokat mutat *Madarak röpte* című darabja is, amelyet a Színművészeti Főiskola színpadán mutattak be.) A nagyon vaskos keveredik itt a nagyon éterikussal. A MÁVAUT-iroda információs pult-ja előtt egyszer csak átlibben a haláltáborban meggyilkolt lány, Ráhel szelleme. József Attilát idézik áhitattal, Mózeszt profánul — és viszont. A két hullarészeg barát hajnali órán egy grandiózus bohóctréfában „értékel” hitet és eszmét, vallást és ideológiát, sorsot és végzetet, lebukást, letartóztatást, „kinyírást” — mindent, ami az 1950-es évek valóságában egy nyilvános presszóban aligha volt lehetséges, de a játék elvontabb, filozofikusabb szintjén nemcsak elhíhetővé, hanem igazá is válik.

A *Csellengők* egyedülálló kísérlet a mai magyar drámában. Kísérlet mindenekelőtt abban az értelemben, hogy vajon a Malamud, Bellow, Singer, Roth mintájú „zsidó irodalom” magyarországi „leágazása” beilleszthető-e abba — sajátosan hazai — eredetkutató történelmi regény- és drámatípusba, amelyet elsősorban fiatal irodalmárok, Nádas, Kornis, Bereményi, Spiró képviselnek. B. Turán drámája érezhetően kapcsolódik ehhez a vonulathoz. A *Csellengők* bevallottan egy több műfajban készülődő „családregény” önálló része, epizódja. Hősei, Ordentlich Dezső és Benczur Áron, több ezer éves sors — valóságos vagy vélt — terhét cipelve a vállukon, a magyar történelmi valóság labirintusában csellengenek., groteszk szükségszerűséggel. Az író fájdalmas iróniával, együttérzéssel figyeli útjukat.

TURÁN RÓBERT

Csellengők

attrakció

„Meghalt, még mi-előtt Rounóba érkeztünk volna. Meghalt az utolsó herceg, versek, imaszíjak és kapcák közepette. Egy isten háta mögötti kis állomáson temették el. És én, aki ősi testem be alig bírom begyömészölni képzeletem viharait — én fogtam fel testvérem utolsó lehetét.”

(Iszaak Babel: A rabbi fia)

Szereplők:

BENCZUR ÁRON

ORDENTLICH DEZSŐ

SÁRA, Benczur felesége

BENCZUR JUDIT (Ráhel szelleme)

LUTZ LILI (Fácántollas, Ágyba Borcsa, Postahivatalnoknő)

FORINT RÓZSI (Csaposnő)

JEGYELLENŐR (3. fogoly, Zöld részeg)

BÓRKABÁTOS (MHK-jelvényes, 2. fogoly, Lila részeg) BLAU

(1. fogoly)

PINCÉR (4. fogoly, Bártancos, Plakátvivő)

és BENCZUR DÁVID — itt 5 éves kisfiú

Játszódik: Budapesten, 190-ben

A díszlet szétszört halmaz, egy színeire bontható nagy magyar zászló előtt, melynek közepéből ki szokták vág-ni a címert. Ez a történelem vakablaka.

Domináló helyszín a Benczur-lakás — ebből nő ki a többi hat. Itt családi asztal (sérült reneszánsz), talpas gyümölcstál, menóra. Máshol funkcionális bútorok — be lehet lógatni termelési festményt, élmunkás-csillárt s más hurrá-optimista jellegzetességeket. A korban gyakran jelen van egy „Sztálin, a jóságos” kép is. Az éjszaka viszont a háború előtti lokálvilág lepusztult bútorait nyúvi még.

Pantomim szervezhetné az előadás köré a személytelenséget, félelmet és a kor plakátszerűségét.

A jelenetek között egy bárdizóz bűgása vagy munka-verseny-transzparens, vastaps, a Jegyellenőr és Borkabátos kölcsönös kiüntetési ceremóniája, harcos május elseje élő-demonstrációja, máshol Pierre Pinchik kántor fájdalmas „Kögávno”-ja köthet át.

Első jelenet

MÁVAUT-információ. (Reggel)

Dezső, Blau, Fácántollas, MHK-jelvényes.

Plakátvivő, Ráhel szelleme

Andalít a néprádió: „Légy szerény, mint én, / légy elégedett, szívem, / a jövő egy rejtelem, / Ahogy lesz, úgy lesz ... I Bárhogy lesz, úgy lesz.”

Csörög a telefon

DEZSŐ (szórakozottan felveszi) Hallu ! Éljen Gerő — a híverő! (Ráüt a rádióra, az elhallgat) Itt a MÁVAUT utazási iroda. Engels téri busztranszport információ. Tessék.

BLAU (belép a pult mögé) Jóreggelt kolléga úr. Már kora

reggel macerálnak minket?

DEZSŐ (affektáltan laza) ...Asszonyom, poggyászfelvétele 5.30-tól 17.30-ig. Poggyászbárcák ellenőrzőszelvényei megőrzendők ... Hová?... Indulási sorrendben mondom: Bakonybél, Bánréve, Bér. Csurgó, Dabas,

Dömös. — Érsekvadkert, Jászapáti, Kunpeszér. Kisköre, Ladánybene, Litka. -- Süttő, Tiszakécske, Zalaszentgrót... Én köszönöm. Viszlát. Földet vissza nem adunk! (Leteszi a kagylót, s lerogy a székére) ...Jaj, Blau, mindenem fáj. Rosszul aludtam.

BLAU Ki kéne lazulnia, Dezső.

DEZSŐ Tudja, Blau, megfigyeltem, csak a telefonba tudom ám pontosan elmondani a járatokat... De mindig fázom, amikor emberek jönnek- ide, a pult elé ...

Belép fácántollas kalapban egy hölgy

...Még jó, hogy nem mi végezzük a vezénylést' is

...akkor aztán őrjítő, mit kéne koncentrálnunk.

FÁCÁNTOLLAS Kérem szépen, éri csak az iránt érdeklődnék, mikor indul ma reggel az a nyári idényjárat; amely...

DEZSŐ (bólint, de teljesen dekoncentrált) Ó, asszonyom, van még idő... Tudja, ahogy itt... az jut eszembe, hogy egyszer húsz éves koromban... vagy mikor is... várjon csak ... nem. Tizenkilenc éves koromban a Földközi-tengerhez utazott a család. És akkor én egy életre beleszerettem ebbe a „hej de jó együtt” utazgatására... Persze akkor még lófűle volt, nem távolsági autóbusz...

FÁCÁNTOLLAS De az elég drága. Meg hát bűdös... És mennem kell...

BLAU A kollégám bizony jól mondja. Az utazás -- szerelem! Maga azt mondja, az út drága? Mondanám, nem az... ha végiggondolná a cég szolgáltatásait. Különböző szocialista vállalat vagyunk! Erre maga azt mondja, hogy ez... hogy az magának mégis drága. Aszondom én, még mindig jobb, mint a vasút. Erre maga azt mondja, a nyári napfény és a vízpart az igen — de az utazás hozzája az másodrendű meg bűdös... Erre már azt mondom én, igaza lenne, ha ...

FÁCÁNTOLLAS (közbevág) ...Megállt az óram. Maguknál mennyi az idő?

BLAU Hét óra.

DEZSŐ Az nem lehet. Nincs még annyi. A 6.20-sal jöttem reggel, s még öt perce sem vagyok itt. Felhívom az időt. (Tárcsáz) ...Bocsánat! 7.10.

BLAU Szent isten! Asszonyom, elment a busza.

FÁCÁNTOLLAS Ez disznóság! Szemtelenség! (Elrohaⁿ) BLAU

Én ugye... különben ugye...

DEZSŐ (elmerengve) Az én apám sosem tudta, hánya- dikos vagyok. Azt se nagyon tudta, mikor születtem ... Egyszer meg kidobta a takarításnál anyám fősort Képzeld el azután azt a pöszögést ... (Keresgélni kezd

A Plakátvivő — pantomimes — rituális áhitatban munkakaverseny-grafikonokkal hinti tele a helyiséget, s maga is átalakul sztahanovista plakáttá

BLAU Mit keresel?

DEZSŐ Nem tudom, hol a nyári menetrend. Abban olyan precízen, pontosan benne van minden. Indulási idők, starthelyszám, végcél — mint egy porosz fali-naptárban.

BLAU Tényleg meg kéne már keresni.

DEZSŐ Próbálok... (Aztán visszazökken a „védekezés-szerű” dekoncentráltágba) Tudja, Blau, drága naiv ember volt az anyám. Hitt a világban! Akkor még én is... A Barcsay gimnáziumba jártam, vagy hova is? Igen, akkor már oda jártam. Na, elég az hozzá, hogy 1920-ban — vagy mikor is? Nem. 21-ben, igen, 21-ben majdnem elgázolta őt Mádón egy lovasszekér. Képes ezt elképzelni? Meg akarta abrakolni a lovakat. Aztán nem vette észre, hogy a fogat meg elindult... Mondtam neki, rólad még a melltartót is lelophatják, azt se veszed észre...

Belép egy MHK-jelvényes férfi

(Folytatva) ...Érted, Blau? Ilyen álmatag jólélek volt az anyám... Etetett, itatott... A fogat meg csak úgy ... Érdemes volt?

MHK-JELVÉNYES Elvtársak! Adjanak gyorsan egy új nyári menetrendet!

BLAU De kérem. az csak belső használatra jogosultat-ható.

MHK-JELVÉNYES Nekem akkor is... Nézze, népmű-velő vagyok. Állandóan a parasztok közé kell utaznom. Vidékre.
BLAU Nem adhatok... A nyomda csak annyit... amennyi nekünk kell. Létszám van! Igaz, maga MHK-s... De ez szigorú. Sajnálom ...

MHK-JELVÉNYES Titok! Értve van, elvtárs. Csak azt mondja, mikor indul busz Recskre? És honnét? DEZSÓ (fáradtan) Várjon, megkeresem már azt a menetrendet.

BLAU (belegondol) Mintha lenne egy 7.20-kor... MHK-JELVÉNYES Jó, hogy mondja. Fél perc múlva... És honnét?!?

DEZSÓ Ne kiabáljon! ... Nézze, elvtárs. Tizennégy start--hellyel dicsekedhetünk. A bal oldali lengőn kimegy, utána hátranéz, és keresse a jobboldaliak közül... közepén. Nagyon nem tévedhet el. Nem repülőtéren vagyunk... Esetleg Vácra megy Recsk helyett ...

MHK-JELVÉNYES Ezt a pontatlanságot. Felháborító! A vasút legalább pontos!

DEZSÓ Azt tudjuk, uram, 44-ből.

MHK-JELVÉNYES A szentségit, lekéstem a buszt! (El-rohan)

BLAU Na tessék, csupa idegbajos ember.

DEZSÓ Még hogy a vasút... Az bezzeg nem pontatlan... Szép... (Rágyújt)

Mint egy szellem, légies termetű leány libben át a színen. 16 év körüli. Nem jön az információs pulthoz, prospektusokat nézeget odább

(A plafont vizsgálja pőfékelve) ...Lehet ám, hogy jövőre gépesítik az egész információs szolgálatot. Persze a gépeké a jövő. Azok nem sérülékenyek és nem szét-szortak. Látott már maga gépet, amelyik rázza a lábát?

BLAU (megbőki) Dezsike, figyelj csak ...

DEZSÓ (pőfékel, nem mozdul) . . . Manapság, tudod, olyan tökéletes már a légi felderítés, csak egyet köpsz az utcán — odafönt azt is látják ...

BLAU (izgatottan) Dezsike, milyen szép lány ...

DEZSÓ (megfordul, feláll, de hirtelen megtántorodik)

Ez nem... Nem igaz... Ezt azért már nem lehet ... RÁHEL

SZELLEME Szólt, uram?

DEZSÓ Ráhel... kislányom!

RÁHEL SZELLEME Bocsnát, én ...

DEZSÓ Te vagy az?!?

RÁHEL SZELLEME ...Nem értem. (Ellibben)

DEZSÓ (a székbe ereszkedik, szemét takarja. Hirtelen kipattan onnan, eszelősen törti-zúzni kezdi az iroda zöld színi berendezését) Ja jaja haj ...

Második jelenet

44-es villamoson. (Éjjel)

Dezsó, Jegyellenőr, Bőrkabátos, Forint Rózsi

DEZSÓ (felhajtott gallérral ül a fapados villamoson, széke befordul egy plexi mögött, félig alszik) ...Még van öt forduló, végállomástól végállomásig. Akkor aztán itt a reggel... Mik azok a pontok az égen? Vagy csak az ablaküveg piszkos? ...Fekete pontok, a csillagok helyei. (Felébred) Kirúgtak ...

Jön a Bőrkabátos, megáll az ülés mellett, fogantyújába kapaszkodik. Az üveg eltűnik

...A dolgok vágyakoznak, hogy formát nyerjenek. De nekem nincs formám. Dialektikus. Rúgás meg a formátlan. Ez dialektikus!... Elmentem a pszichológus_ hoz is. Csak az a baj, hogy egy idő után már én kérdeztem. Hamar meggyógyult... (Elalszik)

Jön a Jegyellenőr, Dezsóhoz lép

JEGYELLENŐR Hé, felkelni! Ez nem menhely. Ez itt a 44-es villamos. Jegyeket!

BŐRKABÁTOS (miután készségesen bemutatja saját jegyét) Az ilyen trógerok mindig lógnak, elbiccelik ám a fizetést ...

DEZSÓ (keresgél) Polgártárs, oda nem volt kártya osztva. Elaludtam... Csak ez lehetett az oka, hogy nem vettem erre a szakaszra ... De itt van négy korábbi ...
JEGYELLENŐR Hatósági közeggel ne szórakozzon, jó?! Büntetést kell fizetnie! Ötven forint.

Dezsó fizet, a Jegyellenőr el. A Bőrkabátos Forint Rózsi fenekét kezdi nézni

DEZSÓ (próbál tovább aludni, de nem megy) ...Az ember ne vitatkozzon az éhségről jóllakott emberekkel... Vagy ezeknek is hiányzik valami?

FORINT RÓZSI Ne fixirozzon és dörgölöddzön, mert rendőrt hívok!

BŐRKABÁTOS A villamos fékez, nem én, fitoskám.

DEZSÓ ...A szegénység nem szégyen — ez az egyet-len jó, amit elmondhatunk róla. Mi lenne, ha kiesnék? Pesszimizmus és Optimizmus állomások közt. (Órájára néz) Mikor is kell itt ébredni?... Már a Gázálarc-gyárban se dolgozom... Sok volt az a négy nap, a korai felkelések ...

JEGYELLENŐR (bekiált) Visegrádi utca. Vágánycsere van, a kocsi nem megy tovább. Hé — támadja már meg az ajtót! Tessék leszállni!

Harmadik jelenet

Főposta. (Éjfél körül)

Dezsó, Postahivatalnoknő

DEZSÓ (sántítva a kisablakhoz lép) Fel szeretném adni Jeruzsálembe... Magamat.

POSTAHIVATALNOKNŐ (tr valamit, nem néz fel) Gyors romlandó?

DEZSÓ Nem. Törékeny.

POSTAHIVATALNOKNŐ (felnéz) ... Ja, izé... Mi? Ön-magát akarja feladni?

DEZSÓ Igen. Nincs csomagolva. POSTAHIVATALNOKNŐ

...Hát még ilyet... De ha

nem találják meg a címzettet, kinek küldjük akkor vissza?

DEZSÓ (ingerülten) Az édes jó anyukámnak.

POSTAHIVATALNOKNŐ No de uram... élő embert a Magyar Posta nem szállít.

DEZSÓ Nem? Valóban?! Pedig 44-ben szállított ...

POSTAHIVATALNOKNŐ (feláll) Elvtárs! Magyarország nem rés, hanem bástya a béke frontján...

Negyedik jelenet

Vg presszó. (Hajnalba)

Dezsó, Lutz Lili, Bőrkabátos, Áron, Pincér, Forint Rózsi

Egy bárdizós sípoló tudóval a „Bolyongok a város peremén”-t susogja, zongora, hangulatvilágítás. Dezsó rogygyant térdel a zongorára támaszkodik. Hirtelen beviharzik Lutz Lili

LUTZ LILI Na végre, végre... Hol csellengsz? Napok óta kereslek. Ha nem jössz haza ...

DEZSÓ Hova haza?

LUTZ LILI ...Mást fogsz már ott találni.

DEZSÓ Kifejeztem kérémet!

LUTZ LILI (megütődik) Miért?... Nem volt jó nálam, édesúr?

...

DEZSÓ Mondd, mit akarsz, amikor nem akarsz semmit, valakitől, akinek a semmi sem kell jobban, mint a valami?

LUTZ LILI Pedig olyan szép mesét még senki nem mondott nekem elalvás előtt ...

DEZSÓ Nem vagyok az apukád.

LUTZ LILI A többi lány csak befogad, édesúr, de nem fogja meggyúrni úgy. a gerincedet senki, mint én az os sacrumot, ott lent ...

Razzia érkezik, az igazoltatást a Bórkabátos végzi. Felmutatja igazolványát és a papirokat kéri... Lutz Lili eltűnik a női mosdó felé. Amikor Dezsőhöz ér, feláll valaki egy asztaltól és kettejükhöz lép

ÁRON Baki elvtárs, egy pillanatra...

BÓRKABÁTOS Erőt, egészséget!

ÁRON Hát, ha már így, illetve itt... Ismerem ezt az embert.

Ha megengedi, majd én ...

BÓRKABÁTOS (összevágja bokáját és el)

ÁRON Szervusz, Dezsó!

DEZSÓ (elhűlve) ...Szervusz, Áron.

ÁRON Gyere, itt ülök egy asztalnál.

DEZSÓ Te... ugyanaz... mint ... ? (A Bórkabátos után bökö)

ÁRON (bólint)

DEZSÓ (sántítva az asztalhoz lép, két üveg sör társaságában szólózik ott Benczur Áron, s épp idegesen rá-gyújt) ...Szervusz, Áron!

ÁRON (meghökkenve) Szervusz, Dezsó...

DEZSÓ Te jó Isten!

ÁRON Én is azt mondom.

DEZSÓ Mióta nem láttalak? Talán négyszázhusz éve ...

ÁRON Tíz éve, Dezsókém.

DEZSÓ Az a Somér ifítábor, Félixfürdőn ... Sálom, sálom !

ÁRON Igen. Hogy vagy?

DEZSÓ ...egy összevissza, mint pihe a kefén... El vagyok keseredve. (Leül)

ÁRON Lehetetlen!

DEZSÓ Pedig...

ÁRON De miért?

DEZSÓ Ez logikus kérdés. Nem is tudom. Tudható az? ...
Meghalt a feleségem.

ÁRON (feláll) Fogadd részvétem ... és mikor?

DEZSÓ Hat éve. Még a háború alatt... Mennyi kegyelmed teherbíró képessége ilyen hajnaltájt?

ÁRON Már hogyan? Három üveg. Vagy kilenc... De ma még csak kettőt ittam... úgy értem, a vodkák után. Igyunk?

DEZSÓ Együnk!... Pénzem momentán nincsen, de ... No és a halmazállapotod?

ÁRON Hát, szakadatlanul nő.

DEZSÓ Akkor igyunk is.

ÁRON A vendégem vagy.

DEZSÓ Kösz ... De nem vagyok egy snorrer, és ha épp nincs pénzes állásod, nem kell ...

ÁRON Állás? Hálás állás ! (Magára bökö) Ez a csámpás lámpás strázsál. Ágál báván a vártán — de az élet talán most pótol. És az ellenséget ám derékon vágja — ez a derék. Vigyázat!... Istenem, én meg úgy hallottam, mindannyian meghaltatok ... Miért nem jöttél eddig?

DEZSÓ A lányaink együtt nőhettek volna fel. Minek jöttem volna, koloncna?... Komolyan vettem annak idején, hogy csak „áttelepítenek”, hogy dolgozni visz-nek... Még az iskolatászkát is beraktam abba a nyomorult vagonba. Gondos apa... Hol a pincér?... Egy hete mentünk már beszélgetve Auschwitz felé, de egy csepp vizet sem adtak... Előbb megittuk a vizeletünket. Később felharaptuk a kezünket, hátha jön onnan egy kis nedvesség... 44 nyara különben is meleg volt ... (Fenyegetően felpattan, mintha indulna) De az ember ám nem akkor hal meg, amikor elégetik, hanem mikor elfelejtették!... Ezért él még a kislányom, a feleségem... Az enyém ... mindig, és azóta is ! Örökké ám ...

ÁRON Bizonyára, Dezsókém ... sört, sört vagy vodkát? Ül vissza. Nincs egy vidám pincér erre.

DEZSÓ (összeroskadva) ...A testvéreim mind kivándoroltak... Én, itt ragadtam. Keresem a múltamat ... Erre volt...

ÁRON Én meg a pincért.

DEZSÓ Nincs senkim.

ÁRON Hol dolgozol?

A Pincér hátul komótosan kávét visz egy hölgynek, Forint Rózáliának, s teszi a szépet

DEZSÓ A MÁVAUT-nál... dolgoztam. Idegenforgalom, turisztika, múzeum, utazás... Egyik barátom, akivel

együtt voltunk Auschwitzban, kegyeletből most viszszalátogatott oda. Hűsz zloty volt a belépődíj...

(El-

mereng) Érdekes, azelőtt nem kértek tőlünk belépő-díjat...
ÁRON Aki életben marad kisfiam, annak van igaza.

Verstehen?

DEZSÓ Elég sajnós ...

ÁRON Pincér!

DEZSÓ Tulajdonképpen egy gyáva szar vagyok. Mert hogy én életben maradtam... Ezekkel.

ÁRON Jaj, ne. Most következik a megzavart áldozat öntorozása?

DEZSÓ Elkárhoztam, Áron, az a baj... Elmondok neked valamit. (Közelebb húzódik) ...Magammal vittem én Auschwitzba egy féltve őrzött családi ereklyénket. Az örök vigaszt nyújtó Ótestamentumot, a mi „utazó hazánkat”, bőrkötésben, hártypapíron. Es ott...

Ötödik jelenet

Auschwitz. (Pár évvel korábban)

Dezsó, 1. fogoly, 2. fogoly, 3. fogoly, 4. fogoly

1. FOGOLY ...Nem bírom már... megint csökkentették a kenyéradagot.

2. FOGOLY Miért, mit hittél? ...Hogy ezek életben akarnak hagyni'?

HANG (artikulátlan) Feláll!

DEZSÓ Parancs.

HANG Leül!

DEZSÓ Természetesen...

HANG Leül!

HANG Feláll!

HANG Feláll!

HANG Leül!

HANG Feláll!

▪ (Dezsó összeesik)

Pantomim kerít szögesdrótot, tetveket, bedeszakázott alakokat a jelenet köré

1. FOGOLY ...Kéne egy kis füstölő, hogy kibírjuk!

2. FOGOLY ...Van egy kis dohányom.

1. FOGOLY Adsz'?

2. FOGOLY Lehet. Ha szerzel cserébe cigarettapapírt. 1. FOGOLY Honnan a francból tudnék itt szerezni'?

Pillanatra sötét

DEZSÓ (olvassa az Ótestamentumot, és himbálja magát hozzá) „Mi jogon zúzzátok össze népemet, 1 és töríték pozdorjává a szegények arcát?” ...Jaj, az éhség... Jaj, Mózes, az éhség ... „Hallgassatok rám, akik ismeritek az igazságot, ti mindnyájan, akik szíveteken viselitek törvényemet. / Ne féljetek az emberek gyalázkodásától, és ne essetek kétségbe szidalmaik miatt"... Értem, értem, érteném ... „Istenünk, az Úr letörli a könnyet minden arcról, / lemossa népéről a gyalázatot, lemossa az egész földön.” Smá Jiszráel...

1. FOGOLY Desire, nem adnád nekem a tartalomjegyzéket'?

DEZSÓ A Próféták könyveit olvasom. Mire vagy kíváncsi?

1. FOGOLY A papírra.

DEZSÓ ...Ez egy szent könyv ! Jesajás prófeta...

1. FOGOLY Cigarettához kéne. Odaadom cserébe a mai kenyéradag felét.

DEZSÓ Nem lehet... Hogy lenne „a föld úgy tele az »r ismeretével“?

1. FOGOLY De kell!

DEZSÓ Éhenhalsz.

1. FOGOLY Nem ... Inkább füstölőm kell ... Különbön megőrülök. Desire! Könyörgöm ...

DEZSÓ „Én az Urat várom, aki Jákob háza elől el-rejti arcát, / csak benne remélek”...

Pillanatra sötét

3. FOGOLY *(dulakodva)* ...A Makkabeusok könyvei pedig az enyémekek...

4. FOGOLY ...Kétheti kenyérrészletre enyém az Észter-történet...

DEZSÓ Nem. Mind — azt nem! A hősök és Királyok könyveit még kitéphetem ... De a Mózes öt könyve és az Énekek Éneke marad... Azt már nem. Azt nem! *(Kitépi a kezéből)*

Pillanatra sötét

1. FOGOLY *(támolyogva, a :földön fekvő Dezsónek)* ...Mi van, Desire, kicsinál ez az újabb kényszer-bőjt? ... Képzeld azt, hogy kicsit megnyúlt a hosszú-napi rituálé... Jó, mi?... Lenne dugiban egy kis kétnapos kenyérem... ha találnál még papírt a cigaretthez... .

Hatodik jelenet

Víg presszó. *(Ugyanaz a hajnal)*

Dezsó, Áron, Lutz Lili, Pincér — egyben Plakátvivő is —, Forint Rózs, Bőrkabátos

DEZSÓ ...Mégsem sikerült megúszni... Vittem azt a kis kenyéret a latrinára. Már teljesen üres volt a bőr-kötés, hát belecsomagoltam. Hogy ott nyugodtan meg-ehessem. Amikor hirtelen megállított egy fritz. Kinyitatta velem a bőrkötést, a kenyér láttán üvöltözni kezdett „Hé, zsidó — loptál!”... Nem, nem — makogtam, de a válasz már nem győzhette meg. Diadalmas teuton, csipőből tüzelt... Keresztüllőtte a lábam. Az volt talán a szerencsém, hogy rögtön elestem, s azt hitte, meghaltam ... azóta szánta vagyok, meg minden...

ÁRON *(az asztalra vág)* A rohadt bestiális anyjukat!

DEZSÓ Viszont a feleségemet agyonverték, a kislányom meg éhenhalt, a női táborban... Miért büntet így az Isten?

ÁRON Ne keverd bele.

DEZSÓ Mert elkótyavetyéltem?

ÁRON Mit? A lábadat, a feleségedet, a ... ? *(Rágyújt)* Kihallgattam múltkor egy előállított nyilast. Azt mondta nyájasan... „Kérem szépen tisztelettel — én a németek ellen voltam”... Durr, lezavartam egyet ... „S merrefelé voltam”... Durr, lezavartam egyet nem mert nagyot hazudni, és csak annyit motyogott „Ó, nem harcoltam... viszont egyszer keményen rá-néztem egy német katonára...” *(Feláll)* Eltűnt a pincér... De ne feledd, most aztán... És mi nemcsak a tényleges, hanem a lehetséges ellenséggel is harcolunk. *(Idegesen elnyomja a cigarettáját)*

A Plakátvivő valahol május elsejére készül, felhevült pantomimje: „Rohanunk a forradalomba!” és „Munkás-ökölvasóköl!”

(Iszik és megnézi óráját) A fene ...

DEZSÓ Mennyi az idő?

ÁRON Még csak negyed négy. *(Sóhaj)*

DEZSÓ Pirkad az új időknek hajnala. Miért ideges az én barátom?

ÁRON Nem vagyok.

DEZSÓ Vadászkutya legyek, ha te most nem vagy ideges.

ÁRON *(felcsattan)* Nem szokok!

DEZSÓ Hát mondom, hogy nem vagy ideges.

ÁRON *(visszafojtva)* Ilyenkor szoktunk kijárni, a lakásokra, letartóztatni. Csak háromnegyed négykor merek ezért hazamenni...

A Bőrkabátos udvarias civilként bukkan fel, és Forint Rózsival táncol

DEZSÓ ...Fölbuktál vagy lebuktál?

ÁRON *(elmerengve leül)* Orra buktam, Dezsókém ... DEZSÓ Hogyan? Nem vagy már elvtárs, a kipróbált harcos?

ÁRON ...A Nemzeti Paraszt Pártból jött egy pasas hozzánk, a Demokratikus Rendőrségre... Azt mondta a

főnökségnek, hogy én az imperializmus szekerét to-lom ... Pedig én csak a rohadt nyilasokat nyírom. A Demokratikus Rendőrség a rohadt nyilasokat nyírja! ... *(Rágyújt)* Talán valamelyiknek a testvére, sógora... fene tudja... de Én kerülök a szegentáblára... jól nézünk ki... *(Leveri a hamut)* Aztán mi lesz még ebből?! ... Jaj, gyorsan, innom kell, tölts. Megbolondulok. *(Hosszan iszik)*

DEZSÓ ...Seb az érhet, de gyanú nem férhet hozzám... hősöm?!

ÁRON Lehet, hogy ebben az országban annyi bűnt követtek el, ha csak a tizedét kell visszahallani, már idegesek?!

DEZSÓ Meg attól, ha az áldozat nem fejejt ...

ÁRON Kirúgtak... A munkáshatalomból. Engem! DEZSÓ

Akkor hát most nem vagy hatalom.

ÁRON Grósz Paját sítire vágják. Veterán. Lenne valami bűne?... Csak börtönbe ne kerüljek. Tudom, milye-nek...

DEZSÓ Átvészleled. Alkoholba pácolunk, és átvészleled. Baj egy csepp se.

ÁRON De hát én nem vagyok részeges!

DEZSÓ Azt látom.

ÁRON Az éberség, a legfőbb nálunk!

DEZSÓ Éber álom. Van ilyen. Patkányirtó szöveg.

ÁRON Azért ez... Eltűntettük a kuponos világot. A munkásosztály. Odavágtunk ... Erre most a kisnyila-sokat is engedik belépni az MKP-be... Megkerült a népfront?

DEZSÓ Nem. Csak népfront.

ÁRON És a hitünk?

DEZSÓ Hogy?

ÁRON Mi hogy?!

DEZSÓ Hogy mi hogy hogy?!

ÁRON Golyó vagy?!

DEZSÓ Mi mindig csak tapsolunk az erkölcsileg magasabb rendűnek, és közben mindig a barbár győz. Ezt nem tudtad?

ÁRON ...Mindenem a Demokratikus Igazságszolgáltatás!

DEZSÓ Érdekes. Az mi?

ÁRON Ha nem beszélék igazat, hát gyógyuljon be a szám... Jó múltkor is kaptam valahonnan egy trillát. Hogy két főnyilas, a Csomós fivérek Hevesben bujkálnak. Valami malomban... Ugrás rögtön a Pobjedába és tűz lefelé... .

DEZSÓ Nincs szörnyűbb, mint egy megriadt optimista.

ÁRON ...Elkezdtek disszidálni a kispolgári-összeesküvők ellen is; szalámitaktika, a kémek ellen... A Demokratikus Rendőrség megedzódott gárdája ... együtt voltunk, és bár kevesen, de erősek, mint a vodka... Most viszont... nem értem. Kipróbált elvtársakat is a sítire vágják... Grósz Paját...

DEZSÓ Attól tartok „Nem Zeus volt, ki e törvényt alkotó” ... Lehült itt. Mintha fázna.

ÁRON Grósz Paját lecsukták ... Talán már nem is él?! DEZSÓ

...A kivégzés elvtársi légkörben zajlott le. ÁRON Ott ült velem szemben. Egy szobában dolgoz-

tunk. DEZSÓ Munkája közben ragadta el körünkből az állam-biztonsági szempont... Béke poraira.

ÁRON *(eszélősen)* Én odaadtam magam a kommunizmusnak, mint Sára Ábrahámnak!

DEZSÓ Por a békéjére!

ÁRON Kirúgtak... Engem... És kik? Az egyik silányabb, mint a

... DEZSÓ A láz arra szükséges, Áron, hogy legyőzze a betegséget, de nem lehet örökké lázban élni... itt, úgy látszik, már nincs betegség, amit le kéne győz-ni... Itt jó ...

ÁRON Viccelsz?

DEZSÓ Hát mernék én?

ÁRON ...Az öreg azt mondja, be van rezelve. Az öreg, én vagyok.

DEZSÓ ...Ábelem, Bábélem, hát kicsinálnának? ...Bűnös volt-e mind, akit elvittetek?

ÁRON Részeg vagy. Te nem tudhatod ezt.

DEZSÓ Érttem én. De hogy mindenben kételkedem, az bűn. Nem?!

ÁRON Reakciós vagy, az a baj. Ha te is a brjanszki erdőben lettél volna partizán, és az a szörnyű átszökés — akkor meg tudnád becsülni magad.

LEZSÓ Én most csak azt bátorodom ... hogy ha egy állam az emberi élet minden részletébe beleszólhat, az kicsit hiba. Nem?

ÁRON Fontosabb dolgok is vannak. *(Köhögni kezd)* Ha te is a brjanszki erdőben harcoltad volna ki a jogot, hogy beleszólhass, hogy ebben az országban ne csak munkaszolgálatos lehess ... *(Köhög)*

DEZSÓ Az ember becsületét elvenni nagyon egyszerű — de visszaadni annál nehezebb!

ÁRON *(hirtelen „párhuzamosan” beszélnek)* ...Kicsit megfáztam a múlt éjjel. Amikor rosszul lettem az utcán, és elfeküdtem ... Ráztam a kanálisrácsot, hogy engedjenek ki.

DEZSÓ *(maga elé)* ...Velem mit csinálhatnának még, azok után? Bestoppolják a seggem? ...

ÁRONÉn nem csak az Omiké-ben játszottam annak idején... Én most is benne vagyok egy műkedvelő brigádban... Odabent, nálunk ... Épp egy vigjátékot próbálunk. Hogyan győzi le a magyar munkás az előítéletet, avagy a munkástajték ... Matinén adjuk elő... Illetve félbeszakadt az egész... Most, hogy...

DEZSÓ Az ember egész életében csak védekezik a vereség, a fájdalom, a durvaság ellen. Nyílik a „kell”, és virágzik a „muszáj” ... Honnan jövünk? Hová megyünk?...

Bejön a presszóba újra, bő fekete pulóverben Lutz Lili. Valakitől épp érzékeny búcsút vett. Körülnéz, majd Dezsó mögé lép, hogy megviccelje. Felhúzza a pulóverét és ráborítja a fejére

LUTZ LILI Na, ki vagyok?

DEZSÓ Ha közelebről megnézem... De itt sötét van. LUTZ

LILI *(a fejére szól)* Te -- nem ismeresz meg?

Beásod ide magad megint, és alászolgája? Te moslékosdésza. És a barátság?

DEZSÓ *(hangja)* Maga megfojt, és még vastapsot vár? LUTZ LILI ...És az illatom?

DEZSÓ *(kikászalódik a mellek közül)* Ebből tejet kérek, ebből meg kávét. *(Befúrja arcát a fedetlen keblek közé)*

LUTZ LILI Apuska, nincs ingyenleves. Az a Róbert bá-csinál volt... Kapitalizmus, miegyéb ... Potya Jenő, Lejm Elek?

DEZSÓ Kishúgom, te megijesztettél, és én most félek. LUTZ LILI *(rendbe szedi magát)* Adj már egy cigit, vő-legénykém!

DEZSÓ Na, ma is csak a pofádat hoztad el a dohányzó-készletedből.

ÁRON Vőlegény vagy?

DEZSÓ Igen.

ÁRON És ki a menyasszonyod?

DEZSÓ Tudja az isten, ebben a nagy tolongásban. LUTZ LILI *(pityeregni kezd)* Neked a Lutz Lili az egy semmi? Egy személtáda, egy nulla?

DEZSÓ Kettő, angyalom.

LUTZ LILI *(Áronnak)* Nincs egy cigije?

ÁRON Sajnálom. Hál'isten már nem dohányzom... De ha megmondja, hol dolgozik, kaphat egy reprezentációs cigarettát.

DEZSÓ Te csak ne *fúzd* a nőt a „demokratikus” szöveggel... Mózes azt mondta: fűled legyen mindenkié, kezéd a barátaidé, de ajkad kizárólag a feleségedé ...

Jön a Pincér

PINCÉR Mivel szolgálhatok... uraim?

DEZSÓ Az elvtársnak, azt hiszem... nem tudom... Nekünk meg rum, ugye, Lili?

ÁRON Vodka van?

PINCÉR Igenis, elvtárs. Szovjet vagy lengyel?

ÁRON Szovjet vodkát kérek. Aztán nem ám keveset. DEZSÓ

Mit szólnának boldogult szüleid, ha látnák... ÁRON Ók még

nem voltak ideológiailag felvilágosultak... Ezek szabadtítottak fel minket... A szovjet vodka legjobb a világon... *(Pincér el)* Igaz, hogy az-előtt csak kiddyusra ittam... akkor is bort ... De most kell, meg hát a tisztesség...

LUTZ LILI *(beleszól)* Ugye világi a kalapom?

DEZSÓ Ezért a kalapért élni érdemes. Annak, aki kalapban gondolkodik... *(Rágyújt és a plafont vizsgál-ja)* Én korábban semmi rosszat nem csináltam, Áron. Mégis jött a kénköves eső, és elvitte a családomat. Hát akkor utólag most legyen Szodoma is... Pótlásilag ...

ÁRON *(öntudatosan kihúzza magát)* Akkor ki van egyenlítő a cehez?

DEZSÓ Várjál, gondolkodom... Nem, a cehez nincs egyenlítő.

ÁRON Elégtétel ez?

DEZSÓ A mi cehünk soha ki nem egyenlíthető már... ÁRON

Én inkább húzom az igát. És Mi... rátettük ám

a reakció salakját a szívlapátra. A széncsátát is megnyertük ..

A Pincér hozza az italokat, leteszi

DEZSÓ Megutáltatható ám minden, és mindenki... csak a művészetek. Ó! *(Leveszi Lili kalapját s a fejére húzza)* Nekem egy szép kastély kéne. Bőkezű mecénás lennék, hozzáértő műkedvelő és jófirma. Ezenkívül semmi nem tud már felrázni. Hozzátompulni ehhez? A nők se... *(Hirtelen váltással Lilinek)* Elment az orvoshoz egyszer egy félénk leány, vajon teherbe esett-e? Kiderült, nem. Nem terhes. Egyáltalán nem lehet gyereke... *(Visszaadja a kalapot)* Örüljön most vagy zokogjon?

LUTZ LILI *(babonásan)* Jaj, Dezsike, csinálj nekem akkor, azonnald.

DEZSÓ Lilikém, vagyok vagy száz éves -- de fiat már nem tudok. Nevetsz? Nálunk az Ótestamentumban olyan korban szoktak dinasztiákat teremteni... Nekem már nem lesz dinasztiám.

ÁRON *(részeget lapogatja)* Na, na, na ...

DEZSÓ *(Áronhoz hajol)* ...Nem mondom, kell egy-két új nő mindig, hogy ébren tudjuk maradni... Bár az ember azért él, hogy éljen, és nem csak azért, hogy meg ne haljon.

ÁRON Semmi baj, Dezsó. Még fiatal vagy. Tűz van a bokádban.

DEZSÓ ...Attól függ, milyen magas a kerítés.

LUTZ LILI Dezsike, félek, hogy kitoloncolnak ... Üzlet-szerű kejelgés... Két év! Ebben, úgy látszik, nincs munkaverseny. *(Elkezd sírni)* Segíthetnél... legalább ebben. *(Simogatni kezdi Dezsó arcát)*

DEZSÓ *(Megkérem a kezét — hogy tegye arrébb ...)* LUTZ LILI *(sírva)* Mi lesz velem, ha kitoloncolnak? Két év. Éhen veszek! Jézus Mária.

ÁRON Te nekünk ne jesszusozz!

DEZSÓ Ne jesszusozz, kedves, mert az nekünk csak egy mese. *(Rágyújt)* Túl sokat nyúzol... Persze elvehetlek feleségül, ha az segít... Akkor fennmaradhat Pesten? Itt egy Bányász.

LUTZ LILI Megmarad a vevőköröm. *(Rágyújt)*

DEZSÓ Együtt nem élünk -- de hát segítsünk, ha lehet... *(Áronhoz fordul)* Az öreg rabbi mondta egy-szer: Szép lányt vegyél feleségül, mert ha csúnya, akkor izélheted egyedül életed végéig...

ÁRON Nebich.

LUTZ LILI Hálám üldözni fog. Egy féltéglával. ÁRON

...Te miért akarsz más lenni?

DEZSÓ Én más vagyok!

ÁRON Akkor ne csodálkozz.

DEZSÓ Nem az a baj, hogy az ember más. Hanem hogyha más, akkor itt rögtön ki akarják nyírni. Mert úgy -- nem lehet egyenjogú.

ÁRON Kelet-Európa nem változik egykönnyen. Ne legyél másféle.

DEZSÓ Én másféle vagyok. És nem is szeretnék asz-szimilálódni, a gyilkosaimhoz.

ÁRON Mi itt azért közben a vas és acél országa lettünk. Ez neked semmi?

DEZSÓ Édes Áron, hagyj engem itt a szesztestvérek bandzsító örömszigitén... susog a hawaii dal, aloé... Ez nem a hazugság terrénuma.

ÁRON Jákob legalább birkózott Istennel, csak utána húzta a lábát...

DEZSÓ Hívd csak fel a lelkiismeretedet K-vonalon... ÁRON

Önkritika, Dezsó... Önkritika kéne.

LUTZ LILI Az jót tenne neki. Attól nő egy férfi.

ÁRON Add már ide a kabátomat, ott van melletted. LUTZ
LILI Hol?
ÁRON Ott a széken. Megyek.
DEZSÓ Hová?
ÁRON El.
DEZSÓ Minek? Maradj még...
ÁRON Jó. De miért?
DEZSÓ ...Messze vagyunk egymástól, akár Makó Jeru-
zsálemtől... Te bizonyára arra gyűjtesz, hogy egy
„normális” otthonod legyen. Nekem csak egy utazó-
bőröndöm van... Te bizonyára spórolsz, hogy bőtorozd a
szobáidat, nekem viszont előkelő cigarettákra telik... Meg a
lányoknak is... Végül is egálban vagyunk, mindenki
boldog.
ÁRON (megpróbál felállni, nagy nehezen sikerül) ...Ezt hagyjuk
... Hü, de becsíptem ... mozog alattam a padló.

Hetedik jelenet

Bajza utca, Benczur-lakás. (Ugyanaz a hajnal)
Dezsó, Áron, Sára, Judit

DEZSÓ (belépnek a nagyszobába Áronnal) Most brojgesz
vagy? ...Akkor miért hívtál meg?
ÁRON Én nem haragszom. Csak érdekel, nem kérdezi-e meg
tőled a nő például, hogy mi a foglalkozásod? ... Vagy ezek
nem kérdeznak semmit?
DEZSÓ Ez?? ... Ja, de... kérdezte. Azt mondtam neki, hogy
tamburmajor vagyok a fíngó-kórusban.
ÁRON (kedélyes) Na, hogy tetszik a lakásom?
DEZSÓ (körülnéz) ...Hülye lennék, ha irigy lennék rá. Nagyon
szép. örülök!
ÁRON Amíg távol voltunk -- én Ukrajnában, Sára meg
Ádándon, Judittal, befalazva egy borospincében — a régi
kis lakásunkat szétlopták. Most megkaptuk ezt a
táncpalotát... Nyilas dárídókon ugyan szétverték a korábbi
háziúr bőtorait... Mit lehetne berakni ebbe az ürességbe?
DEZSÓ De azért emlékszel a régi szép Somér táborozásokra?
A legnagyobb kötés ám az életben, ha valakivel egy küblin
ültél... Az egy masszív darab.
ÁRON (kezdi levenni zakóját, nyakkendőjét) A közös múlt...
Csak miben hasonlítok én már rád?
DEZSÓ Az egység sokféleségünkben van.
ÁRON Marad egy asztal, egy fotel, egy képkeret... Édes
Dezsó, mondd, miért szeretem úgy a pofádat?
DEZSÓ Aztán én meg hogy tudom megbocsátani ezt a sok
vörös zöltséget?

*Belép hálóingben, álmosan Sára, Benczur felesége. A két férfi
nem veszi észre*

ÁRON *Hogy is volt az a dal? (Dúdolni kezd. Dezsó mellélép,
majd a régi bensőséges barátsággal átkarolják egymás
vállát, s rázendítenek) „Ezredévek porrétege, fáradtsága
fed, / Sok volt már a vándorlásból, / Sok volt már a seb...
la-la-la... Ám Jisráel háj / Ad bölíidáj.”*
DEZSÓ Hábörü, borzalmak, zsidóüldözés? Pssz!... A dologról
inkább ne beszéljünk. Vagy ha beszélünk, ne mondjunk
semmit. Vagy ha mégis mondanánk vala-mit, akkor ne
mondjunk ki mindent. Mert aki mindent kimond, az
ítéletet is akar — és az már zsidó világösszeesküvés.
ÁRON De nekem mindenem már a Mozgalom!
DEZSÓ És?... Egyik nem zárhatja ki a másika-t...
ÁRON ...Úgy van... Ön nyert! ...Csakhogy nekünk itt kell
embernek maradni... Énekeljünk inkább.
DEZSÓ Régen természeti mitoszok voltak, ma társadalmi
mitoszok vannak... (Megöleli Áront) A lényeg, báruh ásem,
hogy mi barátok vagyunk és maradunk, örökké!... Az a
lényeg.
ÁRON Ha meg nem halok ... Lehet ám, hogy tudóbajos
vagyok. Néha vér jön ...
DEZSÓ A betegségeinkkel együtt kell 'élnünk... Meg azzal a
sok takonnyal a munkahelyeken. Én már nem fogom őket
kifűjni.
SÁRA (ingerülten közbeszól) Örvendek! Csakhogy haza-
mászál... Ni csak, Ordentlich Dezsó, a múltból... Kísértet?

DEZSÓ (körbejár, kísértetmozgást imitál, de hangja rezignált)
Amikor az ember kényelmes otthonában ül, kellemes
melegben, kávét ihat cigarettával, akkor hajlamos hinni az
örökkévalóságban... Pedig tényleg. Milyen illékony az
emberi élet, Sára, milyen illékony. Láttam Auschwitzban ...
A kísértet itt repdes... a kísértet itt repdesget ...
ÁRON Dezsó hozzánk költözik!
SÁRA (tehetetlen csodálkozással) *Hogy ? Természete-sen...
csak...*
ÁRON Legyen egy kis nyugalma. Meg hát citrompótló ...
neki...
SÁRA De nekem éppen elég... Rengeteg a munkám a három
gyerekekkel... Nem ajándékba dolgozunk a szocializmusban
sem.
ÁRON (erélyesen rászól) Na de Sára!
SÁRA Nekem annyi a dolgom minden nap, mint e^{gy}
vénlányknak, amikor férjhez megy, és így ...
DEZSÓ (közbevág) Sára, én ám sohasem vagyok fáradt, soha
nem vagyok beteg... Es keresek...
SÁRA És sok a holmid? Mit hoznál?!?... Fogmosópotharad
van?
DEZSÓ Nem. Majd gyűjtöm a nyálam.
ÁRON Sára, Dezsó jól ellesz a bőrfotelben!... Egyet-len, ami
megmaradt... Ültél is benne valamikor. SÁRA ^{és} nyugodtan
szoktál aludni?..
DEZSÓ Igen. Amíg a macskák rá nem kezdik. Akkor aztán
borsózdni szokott a hátam. Itt ...

Belép hálóingben a nagyobbik Benczur lány, Judit, 16 éves

Leonardo ... !
JUDIT (zavartan vissza akar menni, de Áron marasztal-ja,
ráterti a zakóját) Jó estét! ... A kistestvéreim bent alszanak.
Dávid és Eszter.
DEZSÓ Szervusz... Eladó-e Áron, a nagyobbik lányod? ÁRON
Igen, de már nem velem kell rá alkudni. DEZSÓ Ó, ó, a
szerelem... Csoda. Te harcos — a leá-
nyod oly légiésen szép, mintha Leonardo rajzolta vol-
na. Pont ilyen lenne Ráhel is... Csodaszép!
SÁRA Apád régi barátja... Na, menj aludni. (Judit el) ÁRON
(int Dezsónek) Akkor gyere, hozzuk át a bőrfotel.
SÁRA Dezsó, ne haragudj... Nem tudtam... Ez szörnyű ... és ..
.

ÁRON Majd holnap!

Kimennek

SÁRA ...Hajnali négy... Szegények... Vekker?... A férfiak
hozzák az „ágyat”

ÁRON Istent láttad?
DEZSÓ Nem.
ÁRON Akkor hogy hihetsz benne?
DEZSÓ Amit ti tanítotok, azt se látom sehol. Mégis hinnem
kell benne.
ÁRON Sosem leszel marxista.
DEZSÓ ...Kezdem már látni különben, hogy nincs Isten. Mert
ha lenne, akkor nem engedné ezt a sok marhaságot.
SÁRA Ide rakjátok.
DEZSÓ Valamikor gyógytornász akartál lenni ...
ÁRON Mutatott egyet a háború.
SÁRA És ittett egy másikat a mozgalom... Bár még lehet, ha
lehet ...
ÁRON Amit beszélsz, az gondolatilag zürzavaros, nem lehet
követni. Vagyis politikailag kártékony.
DEZSÓ Ha nem tudsz követni, honnan tudod, hogy kár-
tékony? Sára, kérhetnék reggelire egy utolsó kenetet,
forrón?
ÁRON Itt a pokróc, te békétlen.
DEZSÓ Áron, ez az egész olyan hihetetlen... Én, itt ... Csoda
történt?
ÁRON A hétköznapok teszik elviselhetővé vagy nem
elviselhetővé a szombatot... Na, aludj jól, Dezsó.

Nyolcadik jelenet

Víg presszó. (Napokkal később -- éjjel)
Dezső, Forint Rózsi, Agyba Borcsa, Blau, Bártáncos,
Jegyellenőr

DEZSŐ (feldobottan, szteppelve) Újra itt vagyok, csibéim
édes... Helló, lányok, oboaművészek. Bort, bűzát,
békességet, szeressük a rendőrséget! ...Az öreg Dezső nem
megy többet a hid alá... Játsszon nektek, naffkák, ma este
a Magyar Állami Örömök Nagyzeneke... (Forint Rózsihoz)
Eltársnó, engedje meg utoljára, hogy az alapszervében egy
kis mozgalmi munkát végezzék... (Vihog)
RÓZSI Dezső, azt hiszem, el kell menjek egy szemorvoshoz.
Rendeljen nekem szemüveget. Sosem látok ám egyben
kétszáz forintot ...
DEZSŐ „Gyűjtsd a vasat és a fémét, ezzel is a békét véded!”

RÓZSI Mi az, végkielégítést kaptál, Jointkám?

DEZSŐ Csak aprópénzem van, kedvesem.

RÓZSI Mi vagyok én, persely?

DEZSŐ (leül a nő asztalához) A szövegnek a megállás
kéretik. Aki a kicsit nem becsüli... és itt ma szegénységről
beszél, az a szocializmust akarja lejáratni ... Jól
megmondtam! Tudod, mi vagy te, pipikém? Egy rozoga
selyemvándorzásló a lábszagtenyésztőknél.

RÓZSI Ezt miért állítod, Dezső?

DEZSŐ Az én gyerekeim nincs kiadva valahol... RÓZSI (szája
előé kapja a kezét) ...Ő nem tudhat erről!

DEZSŐ De hát csak kirakod otthon a fényképét, és közben
elfelejtet küldeni érte a pénzt?

RÓZSI Jaj, az véletlen volt... És egyszer, vagy csak kétszer...

DEZSŐ Hallottam... Nekem nem kell elszámolj magaddal.

RÓZSI De hát te is tudod, én neki... kell a kenyér és a tej.

Jaj, istenem.

DEZSŐ Ez fontos... nincs olyan, hogy megfelelkezem róla.

RÓZSI Oké, zsoke.

BÁRTÁNCOS (közbevá) Vigyázat azzal az imperialis-
táskodással!

RÓZSI Ponyemáju.

DEZSŐ ...Ez ki?

RÓZSI Dezső, a múltkor az egyleti bálon Velem tán-colt ám a
legtöbb férfi.

DEZSŐ (legyint) Jótékony célú bál volt.

BÁRTÁNCOS (jampecesen az asztalhoz penderül) Gyössz,
bébi?

RÓZSI (sértődött, s nem figyel a felkérésre) Azért, tudod,
nevetséges, amikor egy madárijesztő a bicepsztét
mutogatja...

DEZSŐ A Dezső bácsi nincs rászorulva az ágyadra többé...

BÁRTÁNCOS (lefórázva Agyba Borcsához lép, majd
mérgeesen) A nevem Csumida Fufó. Én vagyok az Isten. Te
is hitetlen vagy?

BORCSA Hagyj ezzel a chicagói dumával, Jenő. Inkább
rázzunk.

Akkor a Bártáncos szisszent, és egy fejmozdulattal a
parkettra hívja. Zene. Idétlen ugrálás. Majd a táncban lassú
tétel jön. A nagy összesimulásnál a Bártáncos ujjá bent marad
egy pillantra a lány fenekében — aztán a saját hajába törli
díszkréten. A zene gyorsra vált, a Bártáncos meglódul, de
végül rosszul lép és lesántul. Agyba Borcsa vihog, ettől a férfi
dühbe jön és leigazol-tatja! ... Riadalom az arcokon. Nézi az
igazolványt, s nyalja lassan a szája szélét. Agyba Borcsa
idegességében rosszul lesz, a földre is bukik, de nem mer neki
segíteni senki

BÁRTÁNCOS (látszik, hogy nagyon részeg) Hol a klozett?
(Mutatják neki, mire díszszemle-tisztelgéssel kitántorog)

Dezső .felsegíti Agyba Borcsát, és az asztalukhoz ülteti

DEZSŐ Gyere velem, én se megyek sehová... (Forint
Rózsinak) Azt hitted, beengednélek így az új francia-
ágyamba?

RÓZSI Azért jöttél le utoljára, hogy ezt közöld? ... DEZSŐ (a
nő cigaretájára mutat) Te, — ne fújd azt, hanem szív meg.

JEGYELLENŐR (Forint Rózsihoz lép) Bocsnát egy percre...
Aranyoskám, ma este is elhozta lába között az Édent?

DEZSŐ (elképedve) Na de ejtsünk egy-két szót a hogy
vagyásról is ...

JEGYELLENŐR (Dezsőhöz) Mi e tébolyult feldobottság oka?

RÓZSI Megismersz, hercegem?

JEGYELLENŐR Éjszaka biztosan...

RÓZSI Megmondom, mi van. Olcsón már nem megy... Sokan
az igazolványukat veszik elő... És csöringerek se jönnek
ide az eleganciába...

JEGYELLENŐR (bószülten) Nem a zsömle kicsi, hanem a
pofátok nagy!

DEZSŐ Te összetévesztesz valakivel.

Belép a presszóba Blau

(Felugrik és kitörően) Szabadság, Blau elvtárs! ... Hogy van?

BLAU Ahogy akarja.

DEZSŐ Egy fontos dologban... (Jelentőségteljesen félrevonja Blaut,
ettől a Jegyellenőr elszelei) Még a MÁVAUT-nál?

BLAU Ott kibickedem ...

DEZSŐ Jaj, Blau, maga úgy járkál, mint zsidóban a fájás.

BLAU Nu ... Itt egy zsidóban járkál maga előtt a fájás. föl s
alá... Mondja, ki az a nő?

DEZSŐ Melyik, Forint Rózsi vagy az Agyba Borcsa? BLAU A
bal oldali.

DEZSŐ Ja, a meny asszonyom. Borcsa ... Szodoma und
Gonorrhoea ... Nem kér semmit?

BLAU Később.

DEZSŐ Se kávé, se morfiom, se revolver?... Helló, Borcsa,
gyere ide!

BORCSA (megsimogatja Dezső fejét) Édes vagy! (Dezső
elkapja a fejét) ...Miért rángatózol?

DEZSŐ Gyerekkoromban is rángatóztam. Azért

nem

tudtak tisztába rakni.

BORCSA Mit akarsz tőlem, édesem?

DEZSŐ „Mein Name ist Hase, ich weiss von nichts” —
mondja a német népmese. „Az én nevem nyuszi, és semmit
sem tudok...”

BORCSA Hát akkor mi lesz, szerelmem?

DEZSŐ A te szemérmédhez kétségem nem fér. Csak én.. Ugye,
pucikám?

BÁRTÁNCOS (visszatért, s megindul feléjük)

BORCSA (ijedten) Jaj, ne! ...

BÁRTÁNCOS (szájában cigaretta) Van tüzed, baszd meg?!

DEZSŐ... Mitől lenne?

BÁRTÁNCOS Jól vigyázz magadra! (Eltántorog) DEZSŐ (Blau
felé, kényszeredetten) ...Én ismertem valamikor egy józan
életű fiút, aki az érettségi után itta az első fél rumot... Én
voltam az... Most megint az leszek ám!

BORCSA (leül az asztalhoz) Belefúlladsz a kacajomba ...
DEZSŐ Hol van már az én kis galériám, ahol minden piktor
szóhoz juthatott... És a rajongók dáiákat hoz tak, ha feltűnt
egy ifjú Modigliani ... Ide figyelj, pici-kém, mit értesz te
ebből? ...Tudod, mi vagy, csak-egy sorminta vagy... Én
elköszönni jöttem!

BORCSA MÉR bántasz, Dázsó? Nem tetszik az új ruhám?

DEZSŐ Az se tetszik... (Blau felé) Szeretnék egyszer olyan
gazdag lenni, hogy már csak adakozásra lenne gondom.
(Borcsa felé) ...Nem kéne akkor itt gusztlálnom téged.

BLAU ...Elnézést kérek, kisasszony... de tudományos
szempontból érdekelne... hogy ön szerint mi van jobb a
reggeli nemi életnél?

BORCSA Talán csak az esti.

DEZSŐ (egy gesztussal) ...A barátom... bemutatom...

BLAU Dezsókém, hagyd el... *(Zavartan)* Olyan rég meséltél anyádról...
DEZSÓ Ó, anyám szegény, Ordentlich néni... Végül nagyon öreg lett. A hetvenötöt taposta... Nem érdekelte akkor már semmi... A poloskairtas sem... Ha éjjel véletlenül seggbe csípte egy poloska, csak azt hit-te, hogy az apám huncutkodik...
BORCSA Ki fog velem lejárni a Pántlikába?... Nem jössz, Dezsike?
DEZSÓ Az ember súlypontja a lába közé esik. Ha onnét kiesik — elesik... Milyen kevés a boldogsághoz az a négyezer patron, ami belénk fér...
BORCSA ...Ha nem jössz, elmegyek a barátoddal. DEZSÓ A citromot is hiába csavarják, ha már nincs leve...

Elmegy mellettük tüntetően Forint Rózsi a Jegyellenőr-rel, s kinyújtja nyelvét Dezsóra

Mi baja Forint Rózsának, hogy így riszálja ma-gát?
BORCSA Farzsába... Vagy az a mostoha isten tudja, mi baja.
BLAU Csak annyi kéne, hogy minden ember tisztességesen viselkedjen felebarátjával, ottan, ahol épp van. Ezen múlik. Akkor lenne a világnak jövője. De a világ csak nagy habarcsoltban beszél. És semmit konkrétan nem tesz. Jót.
BORCSA Különben olyan olcsó nő, hogy még egy tantuszból is visszaad...
DEZSÓ *(szedelődzködik)* ...Ez az éjszakázás kimerítő dolog. Az itallal meg azzal a sok dumával a szexuálisról. Megyek... Ennekem már otthonom van. Ott az én helyem! Megyek... Többet nem látok. Hazamegyek, végleg... Adieu!

Kilencedik jelenet

*Bajza utca, Benczur-lakás. (Másnap délelőtt)
Dezsó, Sára, Judit, Dávid, Aron*

Dezsó ül a bőrfotelben, bebugyolálva. Bóbiskol. Belép Benczur Dávid, Judit öccse. Nyakában nővérétől csent úttörőnyakkendő, leejt egy fémtálcát Dezsó füle mellett

DEZSÓ *(felriad)* ...Mutasd csak a térded! ...Dávid, olyan koszos, hogy ha egyszer megmosdanál, eldugulna a csatorna. Mars a feredőbe! *(A kislány kivonul)* SÁRA *(bejön)* Jó reggelt, jó reggelt! *(Rendezkedik)* DEZSÓ Neked is! Milyen szép itt nálatok.
SÁRA Örülök... és tényleg. Egy kis ádándi pálinkát, szíverősítőnek? ... Az ókulás-Molnáréktól ka tuk. Az ember beleejtette a törkölybe a szemüvegét, aztán rajtaragadt. A név... Élik?
DEZSÓ *(bólint)* Azt mondd, keljek föl?
SÁRA Én nem, csak ha gondolnád...
DEZSÓ Nagy család vagytok, szép mispóhe... azért minden gyereknek kell legyen egy szobasarka, ami csak az övé. Akkor egyéniségek lesznek...
JUDIT *(belép, vállán törülköző)* Szervusz, Dezsó bácsi, Jól aludtál? ...Gyere reggelizni. Ha tudnád, mit csinált nekünk a mi jüdische mamménk?
DEZSÓ Leküldöm Dávidot, inkább hozzon nekem tíz deka felvágottat...
JUDIT Töltött hal is van!
SÁRA Dezsókém, meg vagy hívva. Egyél velünk. Már megterítettem odakint. Judit, üljetek asztalhoz. DEZSÓ *(indul)* ...Az asztalnál ki mondja a bróhét? JUDIT Az mi? *(Kimennek)*

Kintről hallatszik egy rádió, valami nagy állami beszéd és vastaps

SÁRA *(egyedül marad egy dunyhahuzattal)* ... Jaj, nagy Isten, add, hogy mindenki jóllakjon, hogy ne legyen a Földön több bántás... Hadd nőjenek fel a gyerekeink békében... Nem is tudom... Nem is tudom... Mikor ültem én le utoljára... Mit kell csinálnom holnap?

DEZSÓ *(visszajön, száját törli)* Nagyon finom volt a rántotta is, így fokhagymásan...
SÁRA *(szemérmes kacérsággal)* Az oroslánokat etetni kell...
DEZSÓ A természet bölcs, a létfenntartás aktusait élvezetekhez kötötte.
SÁRA *(leül)* Dezsó, mi a különbség kettőtök között?... Azt hiszem, semmi... vagyis minimális. Te a hosszú-napi böjtök titokban eszel — Aron hosszúnapok titokban böjtöl.
JUDIT ...Olyan sovány vagy, hogy egy kiadós reggeli már meglátszik rajtad.
DEZSÓ Sokat ettem?
JUDIT Nem így gondoltam.
DEZSÓ Az ember nem lehet szerény, amíg nincs mire...
JUDIT Anyu, már megint lóg rajtad a pongyola. *(Zsebében kotorászik)* Olyan, de olyan szétesett vagy!... És a szekrényben találtam millió zacskód között ezt itt. *(Mutatja)* ...Benne egy pár koszos harisnyád és egy cédula, másfél éves dátummal. A cetlire precízen felírtad: „Kimosni!” ...Itt lenne az ideje. *(Sára zavarodottan kimegy)*
JUDIT Jaj, mamele... Én itt senkivel nem tudok beszélni.
DEZSÓ Mi van veled?
JUDIT Semmi... Dezsó bácsi, el vagyok keseredve. Te miattad. Meg az apu miatt is.
DEZSÓ Nocsak...
JUDIT Krisztus Európája keresztre feszítette a zsidó népet.
DEZSÓ *(megdermedve)* Juditkám, édesem... *(Átöleli a lányt)*
JUDIT ...Dezsóke... Én olyan szerelmes vagyok egy fiúba! De az nem szeret... *(Sírni kezd)*
Ahogy ülnek összeölelkezve, megjelenik kettejük fölött a kohenita áldás.

DEZSÓ *(atyai gyöngédséggel)* Akit még sosem kintzett meg a szerelem, nem tudja, hogy milyen az, amikor az embert megkinozza a szerelem. De én tudom, Juditkám. Ne sirjál, kedves... Ne sirjál... Minden ember ki kell találja maga számára a világ elviselhetőségének formáit. Aztán ez vagy beválik, vagy nem. Vagy egy torz póz lesz csak, vagy letisztul... Te higgy a szerelmedben. Hinni kell! Hinned kell, hogy élj... Tudod, angyalom, Cion is egy gyönyörű álom, csak a világ nem hisz az álmokban. De azért szép... És legalább bennünk meglegyen.

Belép Dávid, és kislány biggyesztéssel vár

...Na jó, mesélek, Dávid, gyere, megígértem... És mosakodtál is, meg szépen ettél... Csak mit... Ne inkább egy számtanrejtvényt? ...Nem. Ertem... Egy-szer volt, hol is, azt nem tudom, egyébként kellett lennie, ha mese is van róla, volt egy volt... És a két volt, az már egy múlt. Egy egész múlt. A múlt az jó, csak a rossztündér ruhájában szok járni gyakran... Itt a vége, elfutnék előle. *(A kislány ránéz Dezsóra, aztán otthagya)* ...Tudod, volt nekem is egy kislányom, Ráhel, együtt játszottatok valamikor... Csak egy rajz maradt utána, egy koffer fedelének belső oldalán.
JUDIT Dezsó bácsi, hozd el ide, kérlek... Itt úgy sincs semmi a falon, ne legyen ilyen sivár. Kivágyuk, és a képkeret se lesz árva soha többé!
SÁRA *(jön az előszoba felől s ingerülten kiabál)* Na, hazajött a te egyetlen, nagy barátod...
DEZSÓ *(feláll, kissé ingerülten Sárának)* A barátság nagy dolog, Sára. Mert nem kizárólagos, mint a házasság.
SÁRA Nézd csak meg... Már most spicces, mi lesz itt estig...
DEZSÓ *(kinéz egy pillanatra az ajtón)* Nem részeg. SÁRA *(ingerülten körbejárja a szobában)* ...De, újra meg újra... mindig az lassan... Csupa alkohol. Én már fél éve saját halottamnak tekintem.
DEZSÓ Azt mondta Mózes: tíz ellenség nem árthat annyit az embernek, mint az saját magának. SÁRA ...Minket mindig keresztezett a balsors... DEZSÓ Téged is?

SÁRA Hogyhogy?

DEZSÓ Miért pörögsz? Miért mismásolod a dolgokat?... Miért nem érted meg Áron félelmeit?

SÁRA (sír) Mert elegem van... Fél éve minden éjjel egyedül alszom... Hajnalban mosom a hányásait... Napközben nevélem a három kölyköt... pénz alig... Élet ez?

DEZSÓ Egy Forrai nevű barátom lánya két napja ön-gyilkos lett, mert hogy ő túlélte Auschwitzot, de a vőlegénye nem... Hát miért ölték egymást? Örülnétek inkább, hogy éltek egyáltalán.

SÁRA ...Nem törődik a gyerekekkel, és minden...

Hiába csacszenolsz itt te is... Ártatlanok vagytok?

DEZSÓ Más tészta... Én mindig, ha este tíz után el-megyek egy rendőr mellett, eljátszom az ártatlant... akaratlanul... A félelem érzése sokkal tartósabb, mint az öröm és a boldogság... Különben, kereselek. Munkát. És van... annak már jó ideje. De lesz, ahogy volt.

ÁRON (belép, Sára felé integet) Hallottalak, hallotta-lak... El lehetsz keseredve! Ilyenkor fél kell hogy csavard idegeimet a dühöd villájára. Mint a makarónit... Előbb jönnek a zsibbasztó nyafogásaid, aztán korholsz, verklized a kritikáidat... s ez nem elég, hogy megnyugodj... feljebb kell vinned a hangod... és gyűlölsz, mert az idegeim még nem mondták fel egészen a szolgálatot. Ezt persze nem bírod el, te rüfke. Ezért rákezdész mindjárt üvölteni, piszkítani, bemocskolni mindent... megalázni, megtaposni, meg-rugdálni... Bevárjuk. Szemétté lesz neked minden... Persze én elsősorban... Istenkém, egyszer jól fogsz ugye lakni, áleváj, és akkor alábbhagy a tombolás... Biztos vagyok benne. A fejemet rá... Azt. (Megenyhül) ...Van itthon valami üdítőital?

DEZSÓ De Áron... a család...

ÁRON Gyógyszorp... Elhúzod itt orrom előtt a „Mózes”-madzagot?

DEZSÓ Áron, azt mondják leszoktál az italról. ÁRON

Igen, azt mondom...

DEZSÓ Itt, a gyerekek... (Zavarban és idegesen) Akkor gyere el innen. Menjünk le kicsit a bájzliba... ÁRON Hárásó! Oké! Gyerünk!

SÁRA Az istenért... ne menjetek... Mi lesz velem...

ÁRON (bohóckodva) Ő a család mártírja, aki minden percben feláldozza önmagát... Sára, a család néma könnycsorgatója... (Harsányan énekelni kezd s a dallal kivonul) „Mi kommunista ifjak indulunk, mert bennünk apáink reménye...”

SÁRA (Dezsóhoz ugrik) Miért itatod, te farizeusz! Te éceszgéber...

DEZSÓ A családi neuraszténia ellen, édesem.

SÁRA (kiabál) Ha tudnád, milyen zaklatottan alszanak a gyerekek... Ha tudnád, hogy rémálmaik vannak... És ez már így marad bennük... Nekem te ne...

DEZSÓ Különben akartam már mondani, ezután ne öt forintért, hanem tízért mosd az ingeimet. Jó?! (Biccent a gyerekek felé és kimegy)

ÁRON (kintről) Így nősült Benczur!

SÁRA A fenébe... a pokolba veletek.

ÁRON (kintről) Amikor még Geld Malvintól vettem ne-ki virágot...

SÁRA Két ganef... Sirjatok, sirjatok, gyerekek... Nekem már nincs könnyem.

Tizedik jelenet

Kocsma. (Késő délután, alkonyodik)

Dezsó, Áron, Zöld részeg, Lila részeg, Csaposnő, Lutz Lili, Plakátvivő

DEZSÓ (egy pultnál állnak) Mi bajod van? Mi történik veled?... Mi?

ÁRON (a Csaposnőnek) Két fél rumot!

DEZSÓ Na gyere haza... Köszönjük. (Ilsznak) ÁRON

Nista, igyunk még két felest...

DEZSÓ ...Tessék igazat mondani, a lehetőségekhez ké-pest.

ÁRON Szaros kenyér az élet. Együk vidáman!... Grósz Paja meghalt.

DEZSÓ Miben halt meg?

ÁRON Az egyenruhájában. (Harsányan) Még két fél rumot!

DEZSÓ Vedd úgy, hogy meg vagyok döbbenve.

ÁRON Valamikor az Omiké-ben játszottam a Mózes... „Egy kort szültem... Ha bevégezhetném, amibe fogtam: / Félístenénné lennék. — Látod, ezért / kell elpusztulnom”...

DEZSÓ Úgy látszik, a kutyának se kelletek...

ÁRON (erősködve) ...Erkölcsei túlerőben vagyunk... DEZSÓ A rossz megeszi... Az ember be van zárva

önmagába! A szeszélyek, a hangulatok... a végre nem

hajtható aktusokba...

ÁRON Az életet nem elképzelni kell, hanem csinálni! Munkásököl...

DEZSÓ Áron, te egyre csak „csinálod”, aztán jössz velem elképzelni a kocsmába, hogy mi kellett volna a tisztességes élethez... A mi életünk találkozik vala-hol... Hogy itt, ebben a bájzliban? Olyan mindegy. Metszik egymást. Én észak—déli kör vagyok a kultúrglóbuszon, te meg kelet—nyugati kör... Engem a lelke költ le, te meg politizálsz...

ÁRON Dezsó, az igazságot nem elég érezni -- tudni kell. Még két fél rumot kérek!

DEZSÓ És te tudod? Hát a fogalmaid megfelelnek itt a valóságnak? ...Na hagyjuk. A család meg... Az állat legalább önmagát nem marcangolja, csak az ember...

ÁRON (részegen zokog) ...Fontos vagyok... kellek az embereknek... Az emberek kellenek nekem... Fontos vagyok, a kommunizmusban...

DEZSÓ Te egyesülni akarsz velük. De ők nem akarnak veled...

ÁRON Rumot, rumot. Csapos elvtársnő!... Ennek a renegátnak is. Csússz! (Koccint)

DEZSÓ Mind a ketten itt rohadunk... te mégis úgy beszélsz velem, szinte meg tudnál ölni, mert hogy én egy reakciós részeg vagyok... Pedig csak...

ÁRON Úgy ám. Az Eszme nem ismerhet kíméletet... Ábrahám a saját fiát is feláldozta volna az ügyért... És csak akkor, amikor Isten látta ezt a teljes oda-adást, csak akkor kötött vele szövetséget... Én szeretlek téged, Dezsó, de nem szerethetlek tulajdonképpen...

DEZSÓ És mi az a te „ügyed”, Ábrahám?

ÁRON A szocializmus, lelkecském... Így szólt annak. idején az Isten: Ha engedelmeskedel parancsomnak, és nem kíméled egyetlen fiadat sem, megsokasítom a nemzetséged, mint az ég csillagait, és ivadékaid le-győzik az ellenségeket... Valahogy így tanultam a jesivában. Nekünk győzni kell!... A szocializmusnak győznie kell!

DEZSÓ Azt mondta Mózes: Ha a zsidónak igaza van, akkor annál jobban verik meg.

ÁRON Mózes ilyen hülyeséget nem mondott, mert G erős volt.

DEZSÓ Na és te?... De ha nem... akkor miért vagy annyira oda?

ÁRON Mert világforradalom lesz! S a szikrához tűzke kell!

DEZSÓ De lepisáltak... Te már nem tudsz meggyújtani senkit. Nem érted?

ÁRON Barátja vagyok ökelmednek, de még inkább az igazságnak.

DEZSÓ Ögörög remények... Mi az „igazság”, Áron?... Rum rombolta idegállapot... Tudod, mi a tied ebből az egészből? A tüdőbaj. Proletár internacionalizmus... Fene tudja... Komolyan veszed! De te vagy az inter, ők meg a nacionalizmus. A nemzeti határok erősebbek, mint valaha... Nem te vagy a malomkő. Inkább ami közte...

ÁRON (köhögés jön rá) ...Az ügy az enyém... Az enyém is!...

DEZSÓ De hát te egy etno-cionisztikai-vallás-rassz, illetve szeparálódó-asszimiláns-nemzetiségi-intellektus vagy — nemde...

ÁRON (a részegségtől csúszni kezd a padló felé, végül törökülésben köt ki) ...Körügtak. És most... Jól betropicoltam... Pedig jelen voltam a Demokratikus Rendőrség megalakításánál... (Elkezdi himbálni ma-gát) Dezsókém, rájöttem, hogy a végzet nem földön-tüli jelenség... Itten valahogy benne van a levegő-ben...

DEZSÓ Már én is majdnem elhittem, hogy a dolgozó emberek nemzetközi szolidaritása garancia lesz... De kétféle mérték van... Milyen az orrod? Én viszont nem operáltatom.

ÁRON Ne áhremből gyere nekem!

DEZSÓ (Aron mellé térdel) ...A Blau unokaöccsét két hete kivágták a Képzőművészeti Főiskoláról, mert sötét tónusú képeket festett... Nem szabad... csak világos, derűs képeket. (A pultról leveszi a poharakat) Tessék örülni! (Iszik)

LUTZ LILI (valahonnan odagugol) Mi megy itt stikában?

DEZSÓ (már részegen) ...Kiverem, beverem, / ő a legjobb haverem...

LILA RÉSZEG (beesik közéjük) Asszonyom... Egy si-ma, egy fordított... Azért azt se felejtjük el... ÁRON Te, sorok! Nagy pácos lesz... Menj a francba a fülemből ki...

LUTZ LILI (danolni kezd) „Énmellettem elaludni nem lehet, / Éjjel-nappal szeretni kell engemet...”

DEZSÓ Mintsem hogy ...de unter uns gesoght... Szóval, igen... Úgy állatilag, mint emberileg... Vala-mint sadarada, és természetesen satöbbi! Értsük, ugyi?! Csak azért...

PLAKATVIVÓ A kongresszusi beszédem... És inkubátor is van már... Nem vagyok unalmas... (Öles plakátokból csakót hajtogat)

ZÖLD RÉSZEG Keziticsokolom, alászolgálja, a viszontlátásra. Látták vasárnap a Fradit? Micsoda játék! Glória, ez glórikus...

DEZSÓ Egyébként... satöbbi!

ZÖLD RÉSZEG Na, de... na de hajnal, fél négykor? DEZSÓ És az össznépi foglalatosság? A fröccs, az ulti és a feljelentősi... Mit... Mit óhajt még?

LUTZ LILI (elázva Dezsó nyakába csimpaszkodik, da-

no!) „Nem adlak másnak, nekem rendelt az élet,

Nem adlak másnak, ha kell, harcolok érted...” LILA

RÉSZEG (a Zöld részeghez) És mi volt az éjjel? ZÖLD

RÉSZEG Semmi...

LILA RÉSZEG Szóval csak a szünetek... No akkor gyere,

komám, meghívhat sz a következő rundra.

ZÖLD RÉSZEG Ha sztahanovista vagy... Tessék az élen

járni... És a kasszához is... és... és... és...

LILA RÉSZEG De te most mire ... Azért, mert te vörös-diplomás, meg a szakszervezetis feleségét nagy nehezen... Ha te vagy a titkár, akkor fizessél te...

LUTZ LILI (próbál felállni) Hová megyünk, Dezsó?

DEZSÓ Van aztán még egy nagy baj! Hogy én nem vagyok Jesajás próféta...

ÁRON ...Én azért nyírok, hogy ne engem nyírjanak. mert ha nem nyírok, akkor engem nyírnak... Így erősebb vagyok, mint ha gyenge volnék. Ha erős vagyok, nem vagyok gyenge...

DEZSÓ Te hóhrec, azt hiszed, hozzád másképp viszonyulnak... mint hozzám? Nekem azt mondják: „bűdös zsidó”. A te hátad mögött meg, hogy „rendes ember, noha zsidó”... Hol itt a különbség? Csak egy finomított, háború utáni forma... A vadállatot agyon-lövik, a háziállatot láncra verik... Jobb lenne a lánc?... Ez az, ország arra vár, hogy kihúzzák a lottón... (Feláll) Te is csak arra vársz. (Hónaljánál fogva nagy nehezen felemeli Áront) Kelj fel már... kelj fel!... Hogy a fenébe -- itt egy teli pohár?! (Elejti Áront) Na, löhájim! (Megissza) ...Te ne akarj itt változtatni semmit, mert az sérti őket... Ki a gazda? Nem te. Maximum a kovász lehetsz... Legalább a lelketed szabadítsd meg egy illúziótól.

ÁRON Szarni belé?

DEZSÓ Csak túldimenzionálsz a lehetőségeidet...

ÁRON ...Rend kell ide, fegyelem, és mindent pontosan, élére állítva. Meg azt is tudni, ki az osztályellenség.

ZÖLD RÉSZEG (a pultnak támasztva) Ez olyan zsidó dolog..

ÁRON A zsidó, az nem egy jelző, tahókám. (Feláll) ZÖLD

RÉSZEG (koncentrál) Maga az?

ÁRON Megyéspüspöknek nézett?

LILA RÉSZEG Ahogy így elnézem...

ÁRON ...A zsidók olyanok, mint akárki más csak még inkább.

ZÖLD RÉSZEG (legyint) Szemét cionisták.

Áron nekiugrik, de Lutz Lili elrángatja

LUTZ LILI Gyere már, Levente..., izé, Ignác... vagy hogy is hívnak.

DEZSÓ Jön Radír Rudi vörös kokárdában is... ne re - ménykedj.

ÁRON Nagy-nagy tüzet kéne rakni... (Szedegeti a poharakat a padlóról, a pultra)

DEZSÓ Aztán minek? Csak nem, hogy melegednének az emberek?

ÁRON Hogy mindezt ráhányni.

DEZSÓ Mindegy! Gyehenna? Olyan mindegy...

ÁRON Nem igaz!... Nem igaz!... Nem igaz! Hogy a kolera vinne el...

Dezsó épp lehajol, hogy bekösse a cipőfűzőjét, amikor Áron hirtelen fenékebe rúgja

DEZSÓ (döbbenet hátrafordul és letörten) Na, tetszik látni, most ment el a kedvem az egéssztől...

ÁRON Szóltál?

DEZSÓ Azt mondta Mózes : Egy út visz a Paradicsomba., de ezer a Pokolba.

ZÖLD RÉSZEG (hahotázik)

LILA RÉSZEG (vakkantva röhög)

CSAPOSNÓ (elbődül) Uraim, kitört a nemzeti záróra!..

DEZSÓ (fél lábon állva köti be végül cipőfűzőjét) ...Ol-vastam a lapokat... De „Ludas-e a Matyi?” És „Sza... bad-e a Nép?”...

ÁRON (kitámolyog a kocsmából, és maga elé motyog) Smá... meglesz... meg kell lennie... világkommunizmus... nizmus...

DEZSÓ (utánaszól) Várjál — itthagytad az eszedet!... (Utánatámolyog)

Tizenegyedik jelenet

Bajza utca, Benczur-lakás. (Hajnalban)

Dezsó, Áron, Sára, Judit, Dávid

Sára az álmos, félig alvó gyerekeket lökdösi a bejárat felé, tétova kulcszörgés

SÁRA Gyertek csak, gyertek. Gyorsan! Most aztán lát-- hatjátok apátokat... És sírhattok... Sírjatok nekem! JUDIT Anyu, éjjel háromnegyed négy van már... SÁRA Nem érdekel. Nagyság-sorrendbe állni! Láss a gyerekeit!... Sírjatok!!!

Hirtelen beesik az ajtón az odatámasztott Áron. rázuhan a nagy szőnyegre

DÁVID (pizsamában, nyakkendőben szalutál és harsányan) Előre!

A két gyerek a szőnyegen behúzza apját a nagyszobában. Áron győzedelmesen emelkedik föl kissé a szőnyegről, és vigyorogva énekel, hadonászik, csókokat dobál. Dezsó követi a szőnyeget, mint egy halottasmenet

ÁRON „Csómnaja nocs...” — nem egészen makulátlan a hangom. (Kiereszti a hangját) „Csóoom-naja nooócs!!” Szovjetszkij dal! Elvtársak! Bolsevikok. Fi - gyeljetek rám! Figyeljetek már rám... Ide. Én vagyok az — a jó Benczur Áron. A kipróbált, régi harcos. Ne lökjetek le a vonatról! Hát nem ismertek meg? Hát én... értetek vagytok!... Mi vagyok én, egy lószar? Akit egy idő után elpottyantanak?... Korvin is ezt kérdezte. Az Ottó ... Miért? Elvtársak ... Miért?

DEZSÓ (könnyezve szavalni kezd, a szőnyeget kísérvé. Hadonászon cirkuszi kikiáltót utánoz, de el-elcsuklik a hangja) Következik judeobolsevista kuplé, egy strótiliban, kétszeri ismétléssel... aszongya hogy... Tudod-e, mi a te nótád? Azt énekelheted... „Ha meg-versz is imádlak én / Te drága rossz rendőrlégény...” Illetve hüzd csak rá, Mózi... „Ha meg-versz is imádlak én, / Te drága jó ávos legény, / Csak üss meg, de tekints le rám, / Tiéd a hú Benczur Áron ám...” Hej... „Tiéd a hú kis Áronkád...” (Tovább énekel, összenéssza) „Ha meg-versz is imádlak én”... „Tiéd a hú”... „Csak üss meg, csak üss meg”... „Tiéd va-

gyok, la-la-la-la..." Perverzió ... „Csak üss meg..."

..... Tiéd a..." (Hangzavar)

ÁRON (részegen révedezve, már erőltlenül) ... „Csómna.. ja nacs..." Sztálin a béke, Sztálin a harcunk, Sztálin nevével épül a világ... Ő a napjaink Leninje Hűség, éberség, elvtársaim ...

DEZSÓ ... Lódenkabátaim, Sztálin, Káin ... (Sárához fordul)

Hát, érzelmesre itta magát, nem vitás... Mi lenne a baj?!?

SARA Csak nem háziagitációra jöttél?... Mert én el is mehetek ... (Elkezdi rángatni Áront) Te ... Te ... Te...

ÁRON (vihogva kapálódzik) Meg kell hogy mondjam neked, Dezsókém... Arany pici csillagom ... Naaa, Sáraaaa, maradjááá!... (Elérzékenyül) Juditka ... Judele... .

SARA Dezsó, menj innen! ...Menj el innét!

DEZSÓ Nem tudsz engem elviselni . Én vagyok a rossz szellem? Nem én csináltam ki!

SARA (dühödten rángatja közben a tehetetlen és félig elalvó Áront) Menj, Dezsó, a fenébe, kájnehore... a fenébe!

DEZSÓ Nem vagyunk azért egészen alkoholisták — még nem vodkát könnyezünk ... Persze, aki a főutcán söpör, semmibe veszi azt, aki csak a mellékutcákon söpör ... A mi éjszakai mellékutainkon néha pont azért itatom Áront, hogy kedvesebb legyen hozzátok ! Azt akarom, hogy szeresse a családját. Titeket!... Mi ő józanul? Egy rideg roncs, elviselhetetlen, vonal.

SARA De az ivásba belehal!

DEZSÓ A nem ivásba meg a gyerekek hálnak bele ...

Ez az ember beteg, Sára, a félelemtől. Itt mindenki meghal, ha én nem vagyok. (Az ajtó felé megy) ÁRON (kábultan) ... Dezsike... Hova készülsz?

DEZSÓ Sárának köved jár a jóságáért. Csak kinek legyenek hálás ezután?

ÁRON De hová... Hová?

DEZSÓ Semmiség, elmegyek... csak a te szívedben legyen lakásom ! — az a fontos. Egyébként a híd alatt is elviselhető.

ÁRON A szívedben öröklakásod van. Két kamra összkomfort ... (Elalszik)

DEZSÓ Na pá... (Elmegy)

SARA Ne bámuljatok, húzd le a cipőjét, vigyük az ágy-hoz ... Egy-kettő...

Kintről éles csöngetés. Idegen hangok: „Kinyitni!” ÁRON

...Miért?

44-es villamoson.

Dezsó, Jegyellenőr, Bórkabátos

DEZSÓ (felhajtott gallérral ül. Egyszer még felpillant a némán s mereven álló Bórkabátos utasra, majd az arrébb álló Jegyellenőrré. Aztán magába roskad) ...Azt mondom majd Sárának: elmegyek e hajlékból, nincsen maradásom — nincsen hajlékom, hogyan len-ne maradásom. Ez a villamos is... egészen megszokható. Pedig én Oxfordban taníthatnék együttélés--tant... Bizonyos emberek a kérdésben profik, bizonyos emberek a válaszadásban. De mindkettőre nem vagyunk képesek... Mi vagyunk a lehajtott fejű nemzedék... Csak kereselem önmagam... Valahol elhagytam... Én nem lennék olyan, mint a többi ember? Hát nem ugyanúgy tartom a cigarettát?... Barátom, öregszünk. Ez a múltba való átmenet... Te még hiszel talán... Nem értelek, mégis irigyellek ... Talán hiszel még... Engem már nem zavarnak a tények... (Halk zene kezdődik, s végig tart az: „El Mólé Ráhámim”). A sánta vándor, bolygó Áhász! (Dezsó hűmbálja magát, fejére kappedli kerül) Jó azoknak, akik Jeruzsálemben lehetnek jövőre... Megpihenhetnek! Azok is hisznek... De itt csak megy a pusztában egy vándor... (Misztikus fénycsóvában ül) ...És akkor körbevett a Tél. Aztán a Nyár. Majd a Tél és Nyár közé odaállt a Szél. S így szólt hozzám: „Vándor test-vérem!” ... Aztán megszólított a Tél is: „Kit szeretsz te jobban?” És megszólított a Nyár: „Kit szeretsz jobban?” ...A Széllel lettem jóba én! Megfenyegetett erre a Tél : „Megállj, vándor, télen megfagyasztlak” ... Nem tudsz megfagyasztani, Tél — mondtam —, mert én jóba vagyok a Széllel, hogy télen ne fűjjon ... Aztán megfenyegetett a Nyár is: „Megállj, vándor, nyáron megaszallak” ...Nem tudsz megaszalni, Nyár — mondtam —, mert én jóba vagyok a Széllel, hogy nyáron fűjjon ...

JEGYELLENŐR Kérem a jegyeket, ellenőrzésre!

DEZSÓ (nem reagál) ...Hol van nekem nyugodalmam Útközben Otthon kéne, család, melegség Kislányom!...